

ВИЯВЛЕННЯ ТА УСУНЕННЯ ПРИЧИН І УМОВ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНУ

Курдес О.Л., *ст. викладач кафедри права*

Згідно зі ст. 23 та 23-1 КПК України слідчий та орган дізнання при провадженні попереднього розслідування (досудового слідства) зобов'язані виявляти причини й умови, які сприяли виявленню злочину, і вносити у відповідні державні органи, громадські організації або посадови особам подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов.

Причини й умови, які сприяють вчиненню злочинів,— це обставини об'єктивної дійсності та особливості особистості обвинуваченого і потерпілого, які обумовили, детермінували злочин і зробили можливим його вчинення.

Обставинами, що сприяли вчиненню злочину, можуть виступати різні фактори: неналежні умови зберігання цінностей, недоліки бухгалтерського обліку матеріальних цінностей, відсутність сигнального обладнання чи охорони об'єктів; дедінквентна поведінка жертви (провокаційна поведінка інтимних стосунків до згвалтування тощо), відсутність або досить слабка протидія жертви, бездіяльність очевидців злочину, наявність сфери збуту краденого, безпечність громадян та багато інших.

Аналізуючи обставини об'єктивного світу, які обумовили та полегшили вчинення злочину, необхідно зробити акцент на тих із них, які можуть бути усунені.

Причини й умови, які сприяють вчиненню злочинів, виявляються в процесі провадження всього комплексу необхідних слідчих дій: огляду місця події, допитів свідків, потерпілих, обвинувачуваних та підозрюваних, відтворення обстановки й обставин вчинення злочину, експертних досліджень тощо.

Проводячи слідчі дії, слідчий має змогу і зобов'язаний з'ясувати питання щодо причин та умов злочину, фіксувати й аналізувати одержані дані для цілеспрямованого й обґрунтованого вжиття необхідних дієвих заходів.

Для виявлення зазначених обставин слідчий може і повинен активно використовувати допомогу осіб, які мають необхідні фахові знання: психологів, криміналістів, бухгалтерів тощо, застосовувати всі процесуальні форми взаємодії з фахівцями, експертами та оперативними працівниками. Наведемо приклади такої взаємодії слідчих.

Під час розслідування серії квартирних крадіжок було встановлено, що злочинці для проникнення у квартири використовували такий прийом: в отвори циліндричних замків вони запресовували розм'якшене мило або

пластилін і за допомогою таких „наповнювачів” легко відкривали замки кінчиком ножа. В результаті експертних досліджень, проведених за ініціативою слідчих, було виявлено конструктивну недосконалість замків цього типу і серйозні недоліки в їх виготовленні. На адресу підприємства, що випускало такі замки, було направлено подання з пропозиціями щодо усунення їх конструктивних недоліків.

У ході розслідування низки кримінальних справ про крадіжки вантажів на залізничному транспорті за допомогою експертів - криміналістів було виявлено недосконалість пломб для пломбування контейнерів і вагонів, а також порушення встановлених вимог щодо порядку пломбування, що дозволяло злочинцям без перешкод розпечатувати такі пломби, а після крадіжки цінностей надавати їм попереднього вигляду. З цього приводу подання з пропозиціями про усунення виявлених недоліків було направлено залізничникам.

Подання вноситься у зв'язку з конкретною кримінальною справою. В ньому мають бути чітко відображені всі обставини, які обумовили вчинення злочину

Запропоновані слідчим заходи мають відповідати таким умовам:

- ґрунтуватися тільки на встановлених фактах і зібраних доказах;
- не повторювати вимог чинних нормативних актів, інструкцій міністерств і відомств, правил або технічних мов;
- бути безпечними для життя та здоров'я громадян, такими, що не принижують їх честь та гідність морально прийнятними та юридично допустимими;
- бути прийнятними та доцільними з економічної точки зору, реально здійсненними, дієвими.

Подання, яке виноситься слідчим, не потребує будь-чийого санкціонування або затвердження, тоді як подання особи, яка провадить дізнання, підлягає затвердженню начальником органу дізнання.

Адресується подання певним установам, підприємствам або посадовим особам і направляється їм для фактичної ліквідації обставин, які сприяли вчиненню злочину.

Відповідно до ч. 3 ст. 23-1 КПК України установи, підприємства, організації зобов'язані не пізніше місячного строку вжити по поданню необхідні заходи та повідомити про це слідчого (орган дізнання).

Контроль за виконанням подання здійснюється тією особою або органом, які його виносні. Повідомлення про заходи, вжиті за поданням слідчого, повинне приєднуватися до кримінальної справи.

У випадку невиконання окремих ухвал або формальною ставлення до усунення зазначених недоліків з боку окремих керівників слід ставити перед відповідними органами питання про їх відповідальність.